
ERRSI TEATAJA

EESTI RAHVATANTSU JA RAHVAMUUSIKA SELTSI AJALEHT

JAANUAR 2009

*Kollektiivide toetuste taotlemine	*IV koolinoorte rahvatantsufestival
*Rahvatantsurühmade atesteerimisest	*Algas Pulsti aasta
*Rahvatantsujuhtide kooli rekord	*Kandlemängijate aastast
*Rahvakultuuri andmebaasist	* Kilde ERRSi juubelikonverentsilt

ALGAB KOLLEKTIIVIDE TOETUSTE TAOTLEMINE

Austatud rahvatantsurühmad ja rahvamuusikaansamblid ning nende katusorganisatsioonid!

Teatame Teile, et on alanud Kultuuriministeeriumi laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kooride, orkestrite, rahvatantsurühmade ja rahvamuusikaansamblite tegevustoetuse programmi 2009. aasta taotlusvoor.

Toetus eraldatakse kollektiividele tegevustoetustena, mis lubab seda kasutada kollektiivide juhtidele lisatasu ja sellega seotud maksude maksmiseks, kollektiivi transpordikulude katteks ning rahvariite ja õppevahendite muretsemiseks.

Tegevustoetuse saamiseks tuleb maakondades tegutsevatel kollektiividel esitada vastav *taotlus koos 2008. aasta tegevusaruande ning 2009. aasta tegevuskava ja eelarvega* oma maakonna rahvakultuurispetsialistile. Tallinna haridusametuste kollektiivid saavad taotluse esitada Tallinna Haridusametisse Merike Kivimäele ja teised Tallinna kollektiivid Tallinna Kultuuriväärtuste Ametisse Kersti Seitamile. Tartu linna kollektiivid saavad taotluse esitada Tartu linna laulu- ja tantsupeo kuraatorile Liidia Konsale. **Taotlusi saab esitada ajavahemikus 01.-21. veebruar 2009.**

Palume katusorganisatsioonidel vajadusel osutada kollektiivile abi taotlusvormide täitmisel ning arvestada tema soovidega tegevustoetuse sihtotstarbe määratlemisel.

Taotlused vaatab läbi maakonna rahvakultuuri spetsialisti juurde moodustatud komisjon ja teeb programmi nõukogule ettepanekud toetuste määramiseks.

Programmi kogutekst, taotlus- ja aruandevormid ning rakenduse seletuskiri on avaldatud Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse koduleheküljel www.rahvakultuur.ee

Heli Kallasmaa

Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskus,
regionaalosakonna juhataja.

RAHVATANTSURÜHMAD ATESTEERIMISEST

ERRSi kodulehel www.errs.ee on kõigile kättesaadav rahvatantsurühmade atesteerimise juhend. Atesteerimise eesmärgiks on rahvatantsurühmade ja nende juhendajate väärtustamine ning omavalitsuste teavitamine, millise kunstilise tasemega rühmad on. Atesteerib ERRS koostöös Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutusega ning maakondade/linnade tantsupeo kuraatoritega. Tantsurühmi hindab ning kategooriaid määrab ERRSi juhatus poolt kinnitatud komisjon, mis on vähemalt kolmeliikmeline.

Ja nõnda nagu eelmistelgi kordadel toimub atesteerimine nüüdki tantsupeo repertuaari esituse põhjal tantsupeo eelvoorude raames peole registreerunud koosseisuga. Rühmadele omistatakse 4 erinevat tasemekategooriat. Omistatud kategooria kehtib kuni järgmise atesteerimiseni kuid mitte rohkem kui viis aastat.

PANE TÄHELE

23. aprilliks ootab Eesti Rahvuskultuuri Fond (ERKF) taotlusi **Anna Raudkatsi fondi** stipendiumile, mis antakse välja XVIII üldtantsupeol. See määratakse kauaaegse tulemusrikka tegevuse eest Eesti rahvatantsuelus. Stipendiumi saaja peab olema vähemalt 50-aastane, Stipendiumi määramisel võetakse aluseks elutöö (nii tantsupedagoogiline, loominguline, organisatsiooniline, kui ka uurimuslik tegevus) ja antakse ühele isikule üks kord.

1. maiks ootab ERKF taotlusi ka **Ullo Toomi fondi** stipendiumile. Ullo Toomi fond toetab rahvatantsualast tegevust. Stipendium antakse välja 14. septembril, Ullo Toomi sünniaastapäeval, eesti rahvatantsul ja/või autoritantsul põhineva silmapaistva tegevuse eest. Stipendiumi andmise aluseks võivad olla edukad esinemised, taidlustantsu käsitlev(ad) või harrastajatele mõeldud publikatsioon(id) või muud teostatud projektid. Vaata lisa www.erkf.ee

RAHVATANTSUJUHTIDE KOOL ALUSTAS REKORDIGA

Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse juures alustas tööd uus rahvatantsujuhtide kool. Tung rahvatantsujuhtide kooli oli rekordiliselt suur, 35 soovija seast valiti eelkatsete tulemusel välja 22, kes on kogunud tantsuõpetajate ja praktikute käe all jälle valmis saama tantsujuhtideks.

Juba 1953. aastal alguse saanud rahvatantsujuhtide õpetamise täiendkoolituse eesmärgiks on anda põhjalikke teadmisi ja praktilisi oskusi eesti rahvatantsu alal. Sellest koolist on välja kasvanud palju praeguseks tunnustatud tantsujuhte.

Tavaliselt tulevad siia õppima need, kellel ei ole tantsualast eriharidust ja kes tegelevad rahvatantsuga põhitöö kõrvalt. Kuna on kinnitatud tantsuspetsialisti kutsestandard, siis on kooli lõpetades võimalik taotleda ka tantsuspetsialisti kutset.

Meie koolituse kaugem eesmärk on see, et ka järgnevatel aastakümnetel oleks Eestimaal kompetentseid rahvatantsuõpetajaid nii rahvamajades kui koolides.

Koolituse läbiviimist toetab Euroopa Sotsiaalfond ja see toimub programmi "Täiskasvanute koolitus vabahariduslikes koolituskeskustes" raames. Samuti paneb öla alla ERRS.

Kaja Tammik,
koolitusjuht

RAHVAKULTUURIGA TEGELEJAD KOONDATI ÜHTSESSE ANDMEKOGUSSE

Kuu aega tagasi sai valmis rahvakultuuri valdkondlik andmekogu, mille eesmärgiks on arvestuse pidamine Eestis rahvakultuuri valdkonnas tegutsevate juriidiliste ja füüsiliste isikute kohta. 2007. aasta lõpus kultuuriministri käskkirjaga asutatud valdkondliku andmekogu koostamiseks loodi Rahvakultuuri Keskuse juurde infoportaal <http://www.rahvakultuur.ee>, mille eesmärk on võimaldada rahvakultuurialase informatsiooni kogumine ja salvestamine kindlasse formaati, et tekitada üleriigiline register, mis on täna kõigi jaoks avalik.

Infosüsteemi põhiülesanded on järgmised:

- kõigi rahvakunstiga tegelevate kollektiivide ja organisatsioonide andmete haldamine
- kollektiivide juhendajate ja kultuuriasutuste/organisatsioonide juhtide andmete haldamine
- kollektiivide, asutuste/organisatsioonide ja isikute omavaheliste suhete haldamine.

Selle aasta jaanuari alguseks oli andmekogusse sisestatud 10 223 ühikut, sellest 4003 kollektiivi, 4176 üksikisikut ja 2044 rahvakultuuriga seotud asutust ja organisatsiooni ning kollektiivide andmete osas on kajastatud 69 312 rahvakultuuriharrastaja osalemine erinevate rahvakultuurivaldkondade tegevuses.

Mis on kasu loodud andmekogust?

Andmekogu põhjal koostati Statistikaametile üle pika aja statistiline kokkuvõte „Rahvakultuur 2008“, kus on kirjas arvud Eesti rahvakultuurimaastikul tegutsevate juriidiliste ja füüsiliste isikute kohta s.t. kollektiivid, nende liikmed ja juhendajad, rahvakultuuriga tegelevad asutused ja organisatsioonid ning nende juhid – kultuuritöötajad.

Statistikaametile antud andmed on omakorda aluseks kultuuriministeriumile ja teistele valdkonna tegevust toetavatele institutsioonidele (omavalitsusliidud, omavalitsused, teised ministeeriumid jm) erinevate rahvakultuuri toetavate riiklike ja maakondlike programmide jätkamiseks ning uute välja töötamiseks. Seega on hästi oluline, et andmekogus kajastuv pilt rahvakultuurist oleks tõene ja usaldusväärne.

Lisaks eelnevale saab andmekogu abil iga eestimaalane, keda rahvakultuur huvitab, leida kollektiivide, inimeste ja asutuste kontaktandmeid, uurida täpsemalt nende tegevusvaldkondi ning teha analüüse maakondade ja valdkondade lõikes rahvakultuuri alase tegevuse kohta Eestimaa erinevates paikades.

Head rahvatantsurühmad ja rahvamuusikaansamblid! Rahvakultuuri Keskus ootab Teie kõikide koostööd selleks, et muuta andmekogu valdkonna usaldusväärseks informatsiooniallikaks. Palun vaadake kindlasti üle teie tantsurühma või rahvamuusikakollektiivi ning nende juhendajate kohta andmekogusse kantud andmed. Kui andmetes on muudatusi, andke sellest teada oma maakonna rahvakultuurispetsialistile või otse Rahvakultuuri Keskusesse meiliaadressile heli.kallasmaa@rahvakultuur.ee. Kui aga selgub, et andmeid polegi andmekogus, aga te sooviksite kindlasti, et need seal oleksid, siis täitke meie koduleheküljel olev ankeet ja edastage see samuti kas siis maakonna rahvakultuurispetsialistile või otse Rahvakultuuri Keskusesse.

Heli Kallasmaa

Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse regionaalosakonna juhataja

IV KOOLINOORTE RAHVATANTSUFESTIVAL TULEB MAIS

Niina ja Alfred Raadiku nimeline IV vabariiklik koolinoorte rahvatantsufestival toimub 30.-31. mail Tallinnas Pelgulinna Gümnaasiumis ja Stroomi rannas. Festival on oodatud sündmuseks ning vahvaks kokkusaamiskohaks erinevas vanuses tantsulastele. I festivalil osales 2005. aastal 560, aasta hiljem 740 ja mullu juba 950 last. Sel aastal ootame tuhandet last üle Eesti.

2009. aasta festival on eriline, sest äsja tähistasime Pelgulinna Gümnaasiumi kauaaegse tööõpetuse õpetaja

Alfred Raadiku 90. sünniaastapäeva ning käesoleval aastal tähistab Niina Raadik oma 85. sünnipäeva.

Eesti haridus- ja kultuurielus on vähe selliseid väljapaistvaid isiksusi, kes lisaks igapäevasele tööle ühes tavalises üldhariduskoolis suudavad nakatada terve põlvkonna noori rahvatantsupisikusse. Lisaks Pelgulinna koolis juba 1948. aastast tegutsenud rahvatantsurühmadele pani Alfred Raadik koos abikaasa Niinaga aluse kogu maailmas ainulaadsele traditsioonile – koolinoorte rahvatantsupidudele.

IV vabariikliku koolinoorte rahvatantsufestivali käigus soovime tänasele noorele tantsuhuvilisele anda ülevaadet, kuidas toimusid tantsupeod 40 aastat tagasi, mida siis tantsiti ja kuidas sobivad need tantsud tänapäeva.

Nii peavadki kokkutulnud **30. mail** Pelgulinna Gümnaasiumi staadionil väikese tantsupeo, milleks iga maakond valmistab ette umbes 10-minutilise kava esimeste tantsupidude tantsudega, et tutvustada tollaseid tantse ja nende autoreid. Lisaks saavad pidulised sel päeval ujuda, õhtul vaadata videokollaaži noorte rahvatantsupidudest ja tantsida diskol. **31. mail** toimuvad ujumise ja spordivõistluste kõrval regilaulu õpituba, tantsutund, loomevõistlus, viktoriin ja Stroomi rannas juba varasematest kordadest palju rõõmu pakkunud laste omaloominguliste tantsude kontsert.

Festivali korraldavad ERRS, Pelgulinna Gümnaasium ja Pelgulinna Haridusselts.

Tiina Tiit ja Erika Põlendik

Festivali projektijuhid

LÄHEME TAAS VÕIMLEMISPEOLE TANTSIMA

Eesti Spordiselts Kalev kutsub jälle noorte tantsurühmi oma traditsioonilisele 1. juuni võimlemispeole. Rahvatantsijate kava juhib Linda Pihu ning repertuaar on sama, mis 2009. aasta tantsupeol. Vaata lisa www.errs.ee. Kõigil soovijail palume registreerida hiljemalt 31. märtsiks Eesti Spordiseltsi Kalev meiliaadressil lembe@eestikalev.ee

---

NAABRID TEATAVAD: PULSTILIKUD PIDUSTUSED KESTAVAD AASTA

Sel aastal möödub 120 aastat vanavara koguja ja Eesti muusikalise pärandi talletaja August Pulsti (14.01.1889 - 22.11.1977) sünnist. Innukas vanavarakoguja

oli otseselt seotud nelja muuseumi rajamisega, millest Eesti Kunstimuuseum, Teatri- ja Muusikamuuseum ning Tori Muuseum ka tõeks said, vabaõhumuuseumist sai asja alles hiljem. Kõige selle kõrval oli Pulst ka kirglik pärimusmuusikasõber, korraldades muusika jäädvustamist heliplaatidele ja organiseerides külapillimeeste ja -laulikute ringreise aastatel 1922-1936.

Tähistamaks legendaarse (elu)kunstniku 120. juubelit, toimuvad läbi 2009. aasta pulstilikud juubelipidustused – kontserdid, teatrietendused, näitused jpm. Üheks suuremaks

ettevõtmiseks on külapillimeeste rändtuur – ehedad pillimehed annavad kontserte rahvamajades ja kontserdisaalides üle Eesti ning jõuavad lõpuks 30. oktoobril Tallinnasse Estonia kontserdisaali. Sinna organiseeris rahvamuusikud oma eluajal esinema ka August Pulst. Seda hoolimata suurest vastuseisust. Öeldi: „Seda eeskava peatoimkond ei poolda. See ei olegi eeskava, vaid naljanumbrid. Need ei tõmba, ei too rahvast kokku. Tooge välja „tõmbenumber“, olgu selleks tantsijad või koguni ballett, tooge kasvõi Soomest, kui aga tõmbab. Kui eeskava läbi ja oleng algab, siis võivad ka need torupillimehed ja teised nalja teha!”

„Torupillimehed“ jäid siiski kavva ning kõiki edaspidiseid taolisi kontserte saatis enneolematu menu – esimene kontsert Estonias müüdi välja paari päeva jooksul, korraldati ka lisakontsert, mis läks samuti täismajale. Loodetavasti saadab külapillimehi edu ka sel aastal!

August Pulsti juubeliaasta pidustusi korraldavad Eesti Pärimusmuusika Keskus ja August Pulsti õpistu, Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, Tallinna Vanalinna muusikamaja, Tori muuseum ja rahvamaja, Eesti Rahva Muuseum, Kadrioru Kunstimuuseum ja Eesti Kontsert. Vaata ka www.folk.ee/opistu

Katre Ratassepp

Eesti Pärimusmuusika Keskuse avalike suhete juht

TAGASI- JA EDASIVAADE: KANNELDEST, KANDLEMÄNGIJATEST JA NENDE MULLUSTEST TEGEMISTEST

Kannel on imeline pill. Ta on nagu üks suurest perekonnast, kus elavad kõrvuti vanad ja noored, suured ja väiksed. Sugulasi ja hõimlasi on tal paljudes paikades, alates naabrusest kuni kaugete idamaadeni.

Teadaolevalt mängiti väikekanded, alates 6-keelelistest, juba sajandeid tagasi, mil meie maarahvas veel noodikirja ei tundnud, propageeritakse nende pillide puhul ka praegu ilma nootideta, improvisatsioonilist mängu. Ometi tuli meie folkloristidel endilgi esialgu õppida, kuidas neid pille käsitseda. Õpiti soomlastelt ja leedulastelt, kuna Eestis ei ole leida mingeid andmeid nende pillide mänguviisi kohta.

Tänaseks on väikekannelde meisterdajaid ja mängijaid meie maal juba päris palju. Teisiti on aga lood kromaatilise kandlega. Täiusliku, igati soolopilli nõuetele vastava kromaatilise kandle valmistas Eik Toivi idee järgi Valgamaa pillimeister Väino Maala 1952. aastal Tallinna Klaverivabrikus. Seal valmistati neid väikeste vaheaegadega

---

ajani, mil vabrik läks erakätesse. Siis tootmine lõpetati kui tulu mitte toov tegevus. Õnneks on meid nüüd aidanud soome pillimeistrid, isa-poega Otto ja Hannu Koistised. Ka on Kumma talu kandlemeister Rait Pihlap väikekannelde kõrval valmistanud mõned hästikõlavad kromaatilised kanded.

On kõlanud arvamus, et kes on omandanud kõrghariduse muusikaakadeemias, ei ole võimeline mängima rahvamuusikat. Ere näide selle väite ekslikkusest on Tuule Kann. Ehkki lõpetanud Vilniuse Muusikaakadeemia, mängib ta erinevaid väikekandleid, kuulub ansamblisse "Eesti Keeled", korraldab pidevalt muusikalisajaloolisi kontsertloenguid ja õpetab Vanalinna Hariduskolleegeiumi Muusikakoolis nii kromaatilist kui ka väikekannelt. Seega – muusikaakadeemia haridusega kanneldaja võib valida, millist muusikat ta soovib mängida, kas klassikalist või kaasaegset, rahva- või popmuusikat. Alati on ju võimalus oma teadmisi süvitsi täiendada, baas on olemas.

Kromaatilistel kanneldel mängijate põhiliseks taimelavaks on olnud Tallinna Muusikakool ja selle vilistlastest moodustatud ansambel "Kukulind". Viimase liikmeteks on olnud nii Tuule Kann kui ka kõik teised tänaseks muusikaakadeemia lõpetanud kanneldajad. Heidame pilgu nende möödunud aasta tegemistele.

Karksi-Nuia ja Pärnu MK õpetaja **Ruth Kuhi** rõõmustas möödunud aastal kuulajaid noorte kandleansambli "Sotto Voce" esinemistega Estonia Talveaias, Haapsalus XV üleriigilisel rahvamuusikapeol, Tõrvas Erni Kasesalu mälestusele pühendatud kandlepäeval jne. Vanalinna ja Tallinna MK õpetaja **Ella Maidre** juhatas õpilansambli kontserdil Tallinna koolide õpetajatele "Estonia" teatris, isadepäeval kontserdisaalis ning andis iseseisva kontserdi Vanalinna Muusikamajas. Mõlemad nimetatud õpetajad on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kasvandikud. Nende õppejõududeks olid Helsingis Sibeliuse Akadeemia lõpetanud **Kristi Mühling** ja **Hedi Viisma**. Viimane jätkab õpinguid doktorantuuris. Sügisel toimus tema kontsert Helsingis. Ta esines meie kromaatilist kannelt tutvustava loenguga rahvusvahelisel kandlefestivalil Vilniuses. Sama festivali raames toimus ka kanneldajate konkurss (osavõtjad olid Lätist, Leedust, Soomest ja Eestist), kus ühes vanuserühmas võitis esikoha Kristi Mühlingu üliõpilane Anna-Liisa Eller. Nimetatud festival oli pühendatud leedu helilooja, tuntud rahvamuusikategelase Jonas Švedase 100. sünnipäevale.

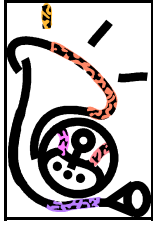
Kristi Mühling viis möödunud aastal meie kandle väga kaugetesse paikadesse. Kevadel osales ta edukalt Münchenis ja Innsbruckis tsitريفestivalidel, aasta lõpul aga ansambliga "Resonabilis" Iraanis.

"Kukulind" saadab ikka ja jälle oma pesast välja neid, kelle tiivad on saanud piisavalt tugevaks iseseisvaks lennuks ja jätkab noorte kasvatamist. Möödunud aastal tutvustas ansambel kannelt sadadele turistidele. Põhiliselt USA-st, Suurbritanniast ja teistest Euroopa riikidest. Noore dirigendi **Laura Linnaksi** juhatusel esineti ka festivalil Eurotreff Saksamaal.

Ei ole siin võimalik üles lugeda kõiki toredaid kandlemängijaid, kes paljudes rahvamajades ja kultuurikeskustes kaunistavad pidupäevi ning tantsuõhtuid - ikka igaüks oma pilli ja oma looga.

Eeloleval suvel saab loodetavasti kokku kogu meie suur kandlepere ja seda laulu- ja tantsupeo raames toimival pillipeol, kus lisaks osalemisele suures orkestris saavad oma mänguoskust näidata ka pillirühmad eraldi. Kaarli kirikus on kavas korraldada kontsert "Kandleöö".

Els Roode

Detsembris alustas ERRS oma juubelihooaega konverentsiga „Pärimuskultuur parlamendis ja parlamentarism pärimuskultuuris“. Eelmises ERRSi Teatajas sai lugeda tantsujuht **Helle-Mare Kõmmuse** ja folklorist **Marju Kõivupuu** ettekannete teese. Alljärgnevalt on lugemiseks toodud riigikogulase **Lauri Vahtre** ja ERRSi juhatuse esimehe **Kalev Järvela** ettekanded.

PÄRIMUSKULTUUR PARLAMENDIS

Antud teema on intrigeeriv ja uus ning seda võib mõista ning läheneda sellele mitut moodi. Näiteks:

- Otsida üles juhtumised riigikogu töös, kus on kokku puutunud pärimuskultuuriga. Näiteks kihnlaste etteasteid jälgides
- Hakata vanavarakogujaks ja märkida üles kõik need korrad, kui riigikoguliikmed on eravestluses või kõnepuldis kasutanud mõnda vanasõna.
- Rääkida juhtudest, kuidas keegi on oma töös pärimuskultuuriga kokku puutunud. Pärimuskultuur võib jõuda paljudesse seadustesse, kus tema olemasolu ja eripära peaks arvestama, näiteks pärimuskultuuri puudutavad küsimused riigikomisjoni töös.

Valisin siiski teistsuguse lähenemise. Lähtusin pärimuskultuuri definitsioonist, mille kohaselt on see ilma kirjasõnata edasi antav kultuur. Kultuur, mida pärandatakse suuliselt, eeskuju ja õpetuse kaudu. Riigikogu puhul pole nendeks siis seadused, vaid kirjutamata seadused, ehk siis kombed ja traditsioonid, mis toimivad riigikogu töös ja on selle osaks.

Riigikogul on olemas karmid seadused ja kodukord, mis reglementeerivad meie tööd, kuid arvata, et seadused reglementeerivad kõike, oleks naiivne. Me ei pane tähelegi, kui väikest osa seadused meie elus reguleerivad ja kui suurt osa sellest teeb traditsioon. Sama moodi on see ka riigikogu töös. See on osa tööst, mille kohta puudub seaduse säte, kuid seda tehakse sellepärast, et nii lihtsalt tehakse.

Lisaks võib pärimuskultuuri alla liigitada ka pärimuse, mis riigikogul ju olemas on. Näiteks esimesest iseseisvuse ajast on inimestel meeles „tupitsa tegemine“. Ka uue riigikogu ajal on tekkinud küllaldaselt kangelaslugusid, anekdoote, veidraid juhtumisi, rohkem ja vähem vaimukat lõõpi.

Säärase materjali hulk oli minu jaoks suur ja kaootiline, kuna olen parlamendihoones suhteliselt veteran ja mälestusi on kogunenud palju. Palusin ka kolleegidel pärimust saata. Enamasti tulid lustakad lood.

Traditsioone ja kirjutamata seadusi pidin ise meelde tuletama, kuna need on nii igapäevased ja iseenesest mõistetavad, et neid ei märgatagi.

Esimesena tuleb meelde see, et kui seaduseelnõu üle antakse, siis läheb selle üleandja kõnepulti, räägib, mis eelnõuga tegemist on ja kelle poolt see esitatakse ning ulatab selle üles istungijuhataja kätte ja siis surutakse kätt. Seda käesurumist pole kuskil kirjas, kuid seda tehakse tõenäoliselt juba ülemnõukogust saadik.

Mina küll viimasesse ülemnõukogusse ei kuulunud, kuid olin Põhiseaduse Assamblee liige, kuhu kandus palju ülemnõukogu kombeid üle. Minu meelest on selles pisut liigset pidulikkust. Antakse üle üks väga tehniline eelnõu ja selle peale surutakse kätt. Samas on selles ka oma ilu ja võlu. Sellega on tehing fikseeritud. Vanasti leppisid mehed midagi kokku ja selle peale anti kätt, see oli nagu allkiri. Kahtlemata on see pärimuskultuurne element meie töös. Aja jooksul on juurdunud ka palju tänamist nii riigikogu mikrofonist, kui ka kõnepuldist. Näiteks, kui ministrile

---

esitatakse küsimus, siis ta kõige pealt tänab, siis vastab ning siis jälle tänab, ilmselt kuulamise eest.

Testisin ükskord selle reegli tugevust, esitades kas-küsimuse. Küsitav mõistis kergelt ironiat ja mõistis, et sellele tulekski vastata ühesilbiliselt ning siis kõlaski vastus järgmiselt: „Tänan. Jah. Tänan“. Sellega olid kõik kombetalitused täidetud.

Lõõbikorras on olnud arutlusel ka see, et kas on alati tarvis pulti minnes alustada: „Lugupeetud riigikogu esimees, austatud kolleegid ...“. Võiks alustada mingi ühe sõnaga, mis seda kõike väljendab, näiteks „klurpsti“. Sama moodi oli roomlastel lühend pikast väljendist „Tere, kuidas elad, mina elan hästi, kui sina ka hästi elad, siis on hästi“. Nemad võtsid sellest pikast väljendist ainult esitähed ning sellega olid kõik formaalsused täidetud. Minu ettepanekut pole aga arutlusele võetud.

Sääraseid kombeid on meil veel. Näiteks sõna kolleeg väga laialdane kasutamine. Selle päritolu on umbmäärane. Kui mina Toompeale jõudsin, siis oli juba „kolleegitamine“ pihta hakanud. Mõtlesin, et see tuleneb sellest, et „seltsimehetamisest“ on loobutud ning „härratamise“ peale pole veel sõandatud minna ning siis kasutataksegi vahepealset „kolleegi“. Seda tajusin ma Põhiseaduse Assamblees, kus kõik olid kolleegid. Nüüd hiljem, kui puutusin kokku ka teiste parlamentide tööga Euroopas, siis tõdesin, et see „kolleegitamine“ on üleüldine komme ning seda teevad kõik Euroopa suured ühiskogud.

Meie oludes on sellel aga spetsiifiline tagapõhi. Fakt on see, et sõna „kolleeg“ on nõukogude ajal kasutatud selleks, et vältida sõna „seltsimees“. Advokatuuri ajaloos on teada selline juhtum, kus ühte advokaati süüdistati Stalini ajal, et miks tema kasutab sõna „kolleeg“. Öeldi, et ta on kodanlik natsionalist ja ei taha kasutada sõna „seltsimees“.

Pooleldi tavaõiguslikult on reglementeeritud ka see, kes tohib istungi ajal saali minna ning kes mitte. Aknapoolsesse ritta lähevad need, kes pole parlamendiliikmed, kuid kellel on pulti asja, näiteks valitsuse liikmed. Kui aga mõnel nõunikul on tarvis mõnda riigikoguliiget, siis ta koputab kõige taga istuvale õlale ning kuna see tavaliselt juhtun mina olevat, siis ütleb ta mulle, et ma vajaliku isiku välja kutsusin. Ma siis kutsun.

Tavaõiguslik nähtus on ka aasta viimasel istungil toimuv valge habemega külalise vastuvõtt. Vanasti oli ta Mikiveri häälega, nüüd on ta Võrno häälega. Ta jagab kinke ja räägib riigikogu suurest puldist. See on formaalselt võttes istungi ajal ja kodukord seda nii ei sätesta, kuid ometi see nii toimub. Samuti on kindel, et mingi hetk hakkab rõdult mitmehälset kaunist koorilaulu kostma.

On ka selliseid nähtusi, mis on kadunud. Näiteks 7. riigikogu ajal 1992. aasta alguses nägi kodukord ette, et iga esmaspäeva hommikul on palvus. Seda pandi pahaks, sest oli suur hulk ateiste, kes arvasid, et usuvabadus on see, kui usk ära keelatakse. Nende pahameelest võinuks ju aru saada, kui see oleks toimunud istungi ajast, kuid palvus tõsteti istungi ette ja polnud kohustuslik, vaid ainult soovijatele, kuid siiski kaotati aja jooksul ära. Suur vägikaikavedu selles küsimuses – ja paljudes teisteski – toimus riigikogu esimehe Ülo Nugise ja nn kuningriiklaste esindaja Kalle Kulboki vahel. Eriti kuulsaks sai juhtum, kus Kulbok tõi oma lauale nugise topise.

Korralistel pidudel istungijärgu ja aasta lõpus on hoogu vähemaks jäänud. Kunagi venisid need hommikutundideni, kuid nüüd on igavamad ja korralikumad: juuakse klaas šampust ja minnakse laiali.

Räägitakse ka sellist lugu, et üks riigikogu esimees pakkus alati sünnipäevalistele pitsi viina. Ei tea, kui tõsi see on, kuid see polegi tähtis, sest korjasin ju pärimust, kuid mina pole ühtegi pitsi viina saanud, kuigi elasin mitu sünnipäeva sellel ajal üle. Teleülekannete mõju on olnud väga erinev. Aegu tagasi, kui internetiühendus veel lapsekingades ning selle tarbijaskond veel väga väike oli, siis omas teleülekanne suurt tähtsust. Riigikogu seisis probleemi ees, kas kanda istungeid üle või mitte, sest kui seda tehti, siis venisid istungid väga pikaks, kuna siis hakkasid kõik esinema ja kaamerasse rääkima. Kui see ära kaotati, siis ei tahtnud keegi sõna võtta.

Üldist suhtlemist on oluliselt mõjutanud see, et riigikoguliikmed on järk-järgult saanud endale töökabinetid. Kui 1992. aastal riigikogu tööd alustas, siis põhitöökohaks riigikoguliikmel oli tema tool ja laud saalis. Fraktsioonide ruumid olid ainult koosolekute jaoks.

Mina kolisin sellisesse kabinetti, mis on täiesti minu oma ning mida ma kellegagi ei jaga. Seal on monitor, mis kannab üle kõik, mis saalis toimub. Niisiis kui teleülekanne ajal saal tühi on, siis neid riigikoguliikmeid, kes istungit jälgivad on tunduvalt rohkem, sest seda saab teha ka igal pool mujal ning kui keegi tahab midagi saalis toimuva peale kosta, siis saab ta minna saali, vajutada nuppu ja sõna küsida. Kollektiivitunnet on küll selle võrra kahjuks vähem.

Kuna ajalehti keegi enam ei osta, sest kõik loevad internetist, siis on siit kadunud ajalehekiosk, samuti hingitseb siin kunagise kolme poe asemel ainult üks. Nõukogude aja lõpul olid need ainsad poed, kust midagi saada oli. Ka pole siin enam pangakontorit, vaid ainult pangaautomaat, kadunud on ka palgasaba ning kassaluuk. Kunagi seisti ilusti järjekorras ja küsiti luugist oma raha.

Kadunud on paberikuhjad riigikoguliikmete laudadelt. Oli aeg, kui sekretärid käisid ringi ja jagasid kõikide arutlusel olevate eelnõude koopiad igaühe lauale, mis oli tohutu paberi raiskamine. Minu isikliku pealekäämimise tõttu tekitati saali peaukse taha suur kast, kuhu paber pandi, et see hiljem ümbertöötlemisele läheks. Pikki aastaid seisis see kast seal ukse taga. See oli sama kast, mida kasutati näiteks riigikogu esimehe või Vabariigi Presidendi valimisteks. Nüüd on sinna tekkinud uus ja stiilne kast, kuid seda läheb tunduvalt vähem tarvis.

Arvan, et paberiprobleemi olemasolu on kaudselt mõjunud ka eesti valitsusele paberivabale asjaajamisele ehk e-valitsuse süsteemile ülemineku näol. Umbes kümme aastat tagasi, kui Mart Laar seda reklaamis, oli see uudne nii meile, kui ka teistele riikidele.

Lähem nüüd riigikogu olmeliste pärimuskultuuriliste aspektide juurest lingvistilise aspekti juurde: Tõenäoliselt kõige tuntum uudissõna on „juntimine“, mis tuleb Arvo Juntilt, kes esimesena kasutas põhjalikult üht parlamendi töö venitamise võtet ehk siis vaheaegade võtmist. Seda kasutatakse kõikides maailma parlamentides ja nimetatakse obstruktsiooniks. Obstruktsioon tähendab kõiki legaalseid võtteid kasutades elu vastikuks tegemist inimestel, kes on enamuses. See on vähemuse kaitsemeetod, et ennast kuuldavaks-nähtavaks teha. Junti oli see õnnelik või õnnetu, kelle ülesandeks oli küsida iga natukese aja tagant vaheaegu ning siis kuskil kohvikulauas ütles keegi, et eelnõu saadeti täiendavale juntimisele ja oligi sõna olemas. Tänapäeval kasutatakse seda küll võrdlemisi vähe, kuid siiski vahel.

Juntimise tagajärjeks võivad olla öised istungid, mis on väga kurnavad. Selle puhuks on patja kaasas tassitud, et siis vahetustega magada, sest mingi kindel arv inimesi peab koguaeg saalis olema. Vaimse tööga pole see üldse seotud, puhas füüsiline. Arvan, et rahvatantsijad oma treenitusega oleksid siin tublid.

Üks spetsiifiline sõna on veel, mis on natuke vähem tuntud kui „juhtimine“. See on „andolepsia“. Tuleb Ando Lepsi nimest ja tähistab paranoilise visadusega mingi ühe joru ajamist. Keeleteadusse puutub veel üks huvitav areng, mis puudutab sõna „eelnõu“. Seda tuleks käänata osastavas käändes „eelnõu“, kuid üldiselt öeldakse „eelnõud“. Kunagi proovis sellele vastu hakata Ain Kaalep, kes küsis puldist, et kas keegi on kunagi kuulnud, et üks inimene küsib teise käest nõud. Üldiselt ju ikka küsitakse nõu ning sealt lähtuvalt siis ka eelnõu, mitte eelnõud, kuid istungit kuulates peab tõdema, et ülekaalus on vale käänamine.

Väga oluline valdkond on üldine riietuse ja välimuse foon. Riietuses on mingisugune traditsioon tekkinud. Nii nagu karud pannakse tantsima, nii saab ka mõni mees ülikonna selga, kui ministriks saab. On olnud ka juhtum, kui riigikogu liige saadeti trepilt tagasi, kuna ilmus tööle teksaülikonnas. See oli fraktsiooni esimees – mitte riigikogu esimees ega turvatöötaja – , kes käskis tal koju minna ja ülikond selga panna. Olen ka ise teksaülikonnaga käinud, kuid siis on tegu olnud pika pintsakuga, mille juurde saab hädapärast ka lipsu kanda, mitte tavaline alt värvliga teksajakk. Seda üldiselt ei tunnustata. Olen kuulnud riietuse suhtes liiga vabalt tundvatele inimestele öeldavat, et „kes see autojuht siin on?“.

Mis kõnekasutuse üldnormi puutub, siis püsitakse üldjoontes piirides. Natuke on küll labastumise märke. Kindlasti ei räägita nii pidulikult, kui seda tehti 20ndatel aastatel, kuigi ka siis oldi väga avameelsed. Roppe sõnu siiski puldist naljalt ei kuule. Olen kaks korda kuulnud puldist öeldavat sõna „perse“, kuid sellele järgnes ka kohe märkus ning väga tõenäoliselt ei jõudnud nad stenogrammi. Säärase sõnakasutusega populaarsust ei võida.

Lauri Vahtre

PARLAMENTARISM PÄRIMUSKULTUURIS EHK ÄRA LASE AERUDEL MÄDANEMA MINNA

Seadusandlikuks võimuks pärimuskultuuris on TRADITSIOON. Traditsioon annab käitumisjuhiseid ja õpetusi ning kõik see tarkus on kätketud VANASÖNADESSE. Kuna parlamentaarsetes riikides on parlament kõrgeim riiklik organ, temast on üle ainult rahvas, siis pärimuskultuuris asendasid vanasõnad parlamenti, põhiseadust ja ka teadusasutusi. Ka vanasõnadest oli üle ainult rahvas, kes nad kunagi loonud oli. Millal ja millistel asjaoludel, see oli küll selgusetu, kuid selle üle ei onud ka vaja eriti pead murda sest vanasõna ütleb: *Vanasõna – mõtte võti (Karja)*. *Vanasõna elab ikki, ega vanasõna ei mädane (Häädemeeste)*.

Natuke keerulisem oli täidesaatva võimuga. Täidesaatvat võimu esindas iga täisealine mees ja naine. Iga taluperemees oli oma talus peaminister või ta vähemasti uskus seda olevat: *Naase nõu, mehe tego (Vastseliina)*. *Mees on naise pää, aga naine on see kael, mis pääd pöörab (Häädemeeste)*.

Nii, et seadused olid paigas ja ettepanekuid seaduse muudatusteks ei tehtud. Seetõttu tuli ka seaduse muudatusi ette väga harva, õieti ei mäletatagi, et mõnda seadust oleks muudetud. Nõuandeid ja õpetusi jagus igaks elujuhtumiks. Näiteks Rakveres ei tulnud esimene lumi kunagi üllatusena:

Kui lagled lähavad, siis hakkab kohe lumi tulema.

Kui luiged madalalt lendavad, siis tuleb madal talv; kui luiged kõrgelt lendavad, siis tuleb sügav talv (Haljala).

Nii tuleb lihtsalt olla tähelepanelik ja linde vaadata, siis on teada millal ja millist lumekoristustehnikat kasutada. Või kui lund siiski ei tulnud, oli ka selliseks puhuks põhiseaduses oma paragrahv ja sedakorda Laiuselt: *Ega lumi taeva jää.*

Lindude jälgimisest oli kasu ka põllumajanduses, sest vanasõna Rapla kihelkonnast ütles: *Kui kuldnokk koore si pesast välja viskab, on õige aeg suvivilja külvata.*

Samuti oli kasu ka taevaskuu vaatamisest: *Kui täiskuu ajal kapsaid teha siis kasvavad kapsastel kaks pääd otsa (Võnnu).*

Vanasõnad andsid ka mitmeid eksperthinnanguid: *Tõnisepäeval on pool talve mööda, siis karu keerab teise külje (Rapla).*

Või siis toiduainete tootmise vallast: *Kui kasemahl rammus, siis lehmapiim lahja; kui kasemahl lahja, siis saab lehmapiim rammus olema (Ambla).*

Teenuste ja kaupade kvaliteedi kohta ütleb Tartu-Maarja paragrahv: *Hää kaup massab hinda.*

Aga ka: *Haput silku kaubeldakse alati, hiad ostab ostja isegi (Paistu).*

Rõngus nenditakse järgmist tõika: *Müüjäl om kaup üks otav, aga ostjal kallis.*

Rahvapärimuslikus põhiseaduses oli ka väga karm paragrahv, mis nägi ette karmi karistuse oma ettevõtte väärtuse allahindajatele: *Keä omma kaupa lait, too aetas laadult ära (Vastseliina).*

Kui nüüd vaadelda olukorda sõjaväes, siis andis seadus väga üheselt mõista, et see pole koht lillepeo pidamiseks: *Sõtta läät, sitta saat (Rõuge).*

Küll raudike, vasikanahka leivakott, plekkpiimalähker so meheks teeivad (Jõelähtme)
Ei õige sõjamehe käsi ei väsi (Kuusalu).

Õnnemängudest või õnnest elus: *Õnnetus on ligedam kui särk (Muhu).*

Õnne ratas käib ööd ja päevad, üks nutab, teine naerab (Kuusalu).

Õnn ei kuku ise tasku (Vändra).

Elu on sõnnikuvedu jumala kesapõllule (Järva-Jaani).

Vanasõnad andsid nõu ka diplomaatilise suhtlemise alal: *Kes sõbru tahab saada, peab ise sõbralik olema (Vaivara).*

Viha on nagu vein, aja seisujes lähteb kangemaks (Kuussalu).

Väike kivi lükkab koorma ümber, suure eest tead hoida (Kullamaa).

Iga mõõt saab omal ajal täis, olgu ta kui suur tahes (Viljandi).

Kui mõõt täis, siis pillab üle ääre (Wiedemann).

Oluline olid tarkus kinnisvara soetamisel: *Ara osta talu, vaid osta paremb naabur (Kuusalu).*

Seda, et majanduses on tõusud ja langused, teadis ka vanarahvas: *Kõik aastad ei ole vennakesed (Väike-Maarja).*

Ning seetõttu toetati kokkuhoiupoliitikat: *Suu tule seada koti järgi (Palamuse).*

Ära pane keik püksid korraga jalga, siis lähevad ka korraga katki (Tartu-Maarja).

Kes kulbil algab, see lusigal lobetab (Kuusalu).

Kopik om häääl ajal kopiku, häda ajal rubla eest (Viljandi).

Raskel ajal kulusid marjaks igasugused reservid: *Ega raha kellegi taskus karju (Vändra).*

Kõik, mis veel täinahka vääät on, peab maast üles võtma (Haljala).

Raha ei hoia meest, kui mees raha ei hoia (Tavastu)

Ka pidutsemist, pillimängu ja tantsimist ei unustatud: *Pillimeest ja pillimehe sõpra ära löö (Häädemeeste).*

Ega pill peret toida, ega kannel kaasat kosuta (Haljala).

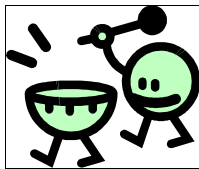
Põrgu läävad pillilööjad, tantsijad taga järele (Tarvastu).

Kohtuvõimust me polegi veel rääkinud. Eks külanaiste mokalaat oli see kõige karmim kohus ja see, mis mokalaadal räägitud, seda võis laulu sisse panna. Vaat see oli ränk karistus, sest siis laulsid veel naabri lapselapsedki sinust. Et mitte laulu sisse sattuda, pidi hästi tundma põhiseadust ehk TRADITSIOONI ja selle omale teejuhiks võtma.

Tänane elutempo on läinud väga rutakaks. Et ajaga ühte sammu pidada ei piisa meil ainult vanasõnadest ning seetõttu vajamegi parlamenti, kes traditsiooni silmas pidades seadusi lihvib. Ütleb ju vanasõna Tallinnast: *Kes aeglaselt sõuab, sellel mädanevad aerud kätte ära.*

Kalev Järvela

NAISED LAULAVAD MEESTEST

MTÜ Tarvanpää Selts on välja andnud laulude vihiku NAISTE LAULUD MEESTEST. NAISTELE LAULMISEKS Vihik sisaldab 12 lauluteksti koos nootidega. Pakutud materjal võiks olla kasutusel uute meeste-ja poistetantsude loomisel.

Küsi lisa www.tarvanpaa.ee

VEEBRUARI KALENDER

- 01. – 21. Aeg teha avaldus laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kooride, orkestrite, rahvatantsurühmade ja rahvamuusikaorkestrite tegevustoetuse saamiseks. Lisa www.rahvakultuur.ee
- 01. kell 10 Tantsupeo I eelproov Raatuse Gümnaasiumis. Tartu linn ja maakond
- 01. kell 10 Tantsupeo I eelproov Põlva kultuurikeskuses. Põlvamaa
- 03.-05. Koolitus Elukestev õpe: õpime õppima. Lisa www.rahvakultuur.ee
- 07. D-segarühmade festival Kohtla-Nõmmel
- 07. V Tuhamägede tantsupidu Kohtla-Nõmmel
- 07. kell 10 Tantsupeo I eelproov Viimsi Keskkoolis. Harjumaa
- 08. kell 10 Tantsupeo I eelproov Salme kultuurikeskuses. Tallinn
- 12.-14. XI Viljandi talvine tantsupidu. Lisa <http://talvinetantsupidu.viljandimaa.ee/>
- 25. Rahvapäraste koraali- ja regilaulude kontsert Estonia Talveaias
- 28. RTA Kuljus juubelikontsert "Pruudijaht" Võru kultuurimajas Kannel. Lisa www.kuljus.ee

ÜLESKORJATUD LAUSED

Ärge hoidke oma jalgu kinni - sellised pisikesed jooksud ei lähe meil väljakul kaubaks!
Neljas takt on tõste ja panen siis oma kalli kandami maha.

Väga konn ei tasu olla ega hüpata nii kõrgele.

45 kraadist me alustame, aga ei tohi minna vulgaarseks ega kankaanilikuks. Mall kätte ja 50 kraadi!

Tugev käsi, sõrmeotsteni tugev, hopp-hopp-hopp!

Mina pean nüüd meestetantsu ette näitama, kas ühtegi meest ei ole?

Helle-Mare Kömmus tantsupeo eelvoorus Raplamaal

(Maaleht 22.01.2009)

KAASTÖÖD OODATUD AADRESSILE kadri@errs.ee